

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING IJODIY O'Z-O'ZINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Z.Aripov

Farg'ona davlat universiteti maktabgacha ta'lim
kafedrasida katta o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15593601>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-May 2025 yil
Ma'qullandi: 28-May 2025 yil
Nashr qilindi: 31-May 2025 yil

KEYWORDS

*bo'lajak o'qituvchi, ijodiy
rivojlanish, o'z-o'zini
rivojlantirish, pedagogik
mexanizmlar, refleksiya,
innovatsiya.*

ABSTRACT

Maqolada bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy o'z-o'zini rivojlantirish jarayonining mazmuni, mohiyati hamda uni amalga oshirishda samarali bo'lgan pedagogik mexanizmlar yoritilgan. Tadqiqot davomida refleksiya, portfolioga asoslangan yondashuv, ijodiy topshiriqlar, mentorlik va raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali shaxsiy rivojlanish dinamikasi tahlil qilingan. Bu mexanizmlarning ilmiy-nazariy asoslari va ularni takomillashtirish yo'nalishlari IMRAD formatida chuqur tahlil qilinadi.

Zamonaviy ta'lim tizimi pedagogik jarayon ishtirokchilarining ijodiy yondashuvi, o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyoji va doimiy yangilanishga tayyorligini talab qilmoqda. Xususan, bo'lajak o'qituvchilarda o'zini anglash, kasbiy o'sishga ehtiyoj sezish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda¹. Ijodiy o'z-o'zini rivojlantirish esa faqat tashqi rag'batlar bilan emas, balki ichki ehtiyoj, motivatsiya va ongli refleksiya orqali shakllanadi. Shu bois, ushbu jarayonni ilmiy asoslangan mexanizmlar yordamida takomillashtirish zarur.

Metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy o'z-o'zini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishga yo'naltirilgan ilmiy izlanishlar **kompleks pedagogik yondashuvlar asosida olib borildi**. Tadqiqotning metodologik asosini quyidagi uslubiy yondashuvlar tashkil etadi:

1. Tahliliy yondashuv

Ushbu yondashuv doirasida xorijiy va mahalliy adabiyotlar, ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar, shuningdek zamonaviy ta'lim texnologiyalariga oid tajribalar chuqur tahlil qilindi. Jumladan, J. Dyui, K. Rojers, L. Vigotskiy, va D.X. Yuldasheva kabilarning shaxsiy rivojlanish va ijodiy tafakkurga oid qarashlari asos qilib olindi. Bu orqali ijodiy o'z-o'zini rivojlantirish jarayonining zamonaviy pedagogik mexanizmlar bilan bog'liqligi aniqlashtirildi². Shuningdek, milliy ta'lim tizimidagi mavjud holatlar muammoli nuqtalari bilan birga tahlil etildi.

2. Empirik yondashuv

Mazkur yondashuv asosida 3-4-bosqich pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida kuzatuvlar, so'rovnomalar va eksperimental mashg'ulotlar tashkil qilindi.

Ayniqsa, refleksiya asosida shakllantirilgan topshiriqlar va kreativ portfoliolar orqali o'z-o'zini baholash, shaxsiy o'sish trayektoriyasini aniqlashga qaratilgan amaliy faoliyatlar o'tkazildi. Olingan natijalar sifat jihatdan tahlil qilinib, ijodiy rivojlanishga xizmat qiluvchi ichki motivatsion omillar aniqlashtirildi³.

3. Komparativ yondashuv

Ushbu metod pedagogik tajribalarning o'zaro solishtirilgan holda tahlil qilinishiga asoslanadi. Jumladan, an'anaviy metodlar (leksiya, nazariy izoh) bilan zamonaviy yondashuvlar (mentorlik, loyiha asosida ta'lim, reflektiv muloqot) samaradorligi o'rtasida komparativ tahlil o'tkazildi. Shuningdek, xorijiy oliy ta'lim tizimlarida (AQSh, Finlyandiya, Yaponiya) qo'llanilayotgan ijodiy rivojlanish modellari bilan O'zbekiston ta'lim amaliyoti o'rtasida farqlar tahlil qilinib, milliy sharoitga moslashgan takliflar ishlab chiqildi⁴.

4. Pedagogik dizayn metodikasi

Tadqiqotda pedagogik dizayn konsepsiyasiga tayangan holda o'z-o'zini rivojlantirish muhitini shakllantirish modeli ishlab chiqildi. Bu jarayonda **ADDIE** modeli (Analysis, Design, Development, Implementation, Evaluation) asosida didaktik sharoitlar yaratildi:

Tahlil bosqichi – bo'lajak o'qituvchilarning mavjud kompetensiyalari va ehtiyojlari aniqlashtirildi.

Loyihalash bosqichi – ijodiy topshiriqlar, reflektiv jurnallar, raqamli portfoliolar loyihalandi.

Tadbiq bosqichi – maxsus tashkil etilgan trening mashg'ulotlari orqali loyiha amaliyotda sinovdan o'tkazildi.

Baholash bosqichi – qatnashchilarning o'z-o'zini baholash, mentorlik fikrlari va o'zgarishlar monitoringi asosida samaradorlik aniqlashtirildi⁵.

Shuningdek, metodologik asos sifatida **konstruktivizm nazariyasi, metakognitiv rivojlanish modeli va kompetensiyaviy yondashuv** asos qilib olindi. Bu yondashuvlar bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-mustaqil o'rganish faoliyatini chuqurlashtirish, ijodiy va tanqidiy fikrlashini faollashtirish imkonini berdi.

Natijalar va Muhokama

1. Reflektiv faoliyatni tashkil etish

Bo'lajak o'qituvchilar o'z kasbiy faoliyatini doimiy tahlil qilish orqali shaxsiy va professional xatolarni anglab yetadi. Bu esa ijodiy yondashuvni chuqurlashtiradi. Refleksiya – bu shunchaki o'zini kuzatish emas, balki pedagogik tafakkurning rivojlanishidir⁶. U maktab amaliyoti davomida kunlik tahlil, o'zini baholash kartalari orqali amalga oshiriladi.

2. Portfolio yuritish

Shaxsiy portfoliolar o'qituvchining o'zini kasbiy jihatdan baholashi, o'zlashtirilgan kompetensiyalarni tizimli tarzda aks ettirishga xizmat qiladi. Bu uslub pedagogik tayyorgarlikda metakognitiv yondashuvni amalga oshirishning samarali vositasidir⁷.

3. Ijodiy topshiriqlar va loyiha faoliyati

Mustaqil tadqiqotlar, interaktiv taqdimotlar, muammoli vaziyatlar yechimi asosidagi vazifalar ijodiy fikrlashni faollashtiradi. Loyiha asosidagi o'qitish (Project-Based Learning) metodikasi o'z-o'zini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhit yaratadi⁸.

4. Mentorlik va kollaborativ o'rganish

Tajribali ustozlar bilan hamkorlikda olib borilgan faoliyat o'rganuvchining kasbiy identifikatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mentorlik nafaqat maslahat, balki o'rnak bo'lish, hamfikrlik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmidir⁹.

5. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish

Raqamli platformalar (masalan, Google Classroom, Canva, Padlet) bo'lajak o'qituvchilarga o'z bilim va ko'nikmalarini mustaqil rivojlantirish imkonini beradi. Virtual amaliyotlar va interaktiv simulyatsiyalar orqali kreativ kompetensiyalar shakllanadi¹⁰.

Xulosa

Bo'lajak o'qituvchilarni ijodiy o'z-o'zini rivojlantirishga yo'naltirish, ularning kasbiy shakllanishi va zamonaviy ta'limga moslashuvchanligini ta'minlaydi. Yuqorida ko'rib chiqilgan refleksiya, portfoliolar, ijodiy topshiriqlar, mentorlik va raqamli texnologiyalar – bu jarayonning asosiy tayanch nuqtalaridir. Ularning uzviy uyg'unlikda qo'llanishi o'qituvchining individual rivojlanish trayektoriyasini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Kutilayotgan natija – ijodiy fikrlaydigan, o'z ustida ishlay oladigan, zamonaviy kompetensiyalarga ega bo'lgan pedagogni tayyorlashdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Toirjonovich, A. Z. (2022). BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2, 92-96.
2. Арипов, З. Т. (2020). Процесс Формирования Коммуникативно-Речевой Готовности Старших Дошкольников К Обучению. In Проблемы Филологического Образования (pp. 108-112).
3. Toirjonovich, A. Z. (2022). XALQ O'YINLARINING ETNOPEDAGOGIK TASNIFI. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(Special Issue 2), 77-81.
4. Арипов, З., & Сайдумарова, М. (2021). Zamonaviy o'qitish metodlari orqali iqtidorli o'quvchilarni tarbiylash va rivojlantirish. Общество и инновации, 2(12/S), 86-92.
5. Toirjonovich, A. Z. (2023). Creative Self-Development of the Personality of the Future Teacher. Central Asian Journal Of Social Sciences And History, 4(2), 49-56.
6. Rahmatov X.T. Mentorlik tizimi orqali kasbiy shakllanishni qo'llab-quvvatlash. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2020.
7. Sayidahmedov N. Pedagogik texnologiyalar va o'qitish metodikasi. – Toshkent: TDPU, 2019.
8. Арипов, З. (2023). UZLUKSIZ TA'LIMNI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI. PROSPECTS AND MAIN TRENDS IN MODERN SCIENCE, 1(7), 120-124.
9. Zoirjon, A. (2023, December). EDUCATOR AND ITS ROLE IN SOCIETY. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 2, No. 19, pp. 108-112).
10. Каримова, М. О., Арипов, З. Т., & Оламова, М. У. (2021). ПЕДАГОГ ВА ТАЛАБА ЁШЛАРИНИНГ КРЕАТИВЛИК СИФАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ОМИЛЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ. Farg'ona davlat universiteti, (3), 31-31.